

Kodanikuühiskond meil ja mujal

Daimar Liiv (RiTo 13), Tartu Ülikooli doktorant

Demokraatlikes riikides peaks avaliku sektori ja kodanikeühenduste koostöö tuginema võrdse partnerluse põhimõtetele, Eestis on mittetulundussektori kaasaraäkimisõigus küllaltki piiratud.

Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni (EKAK) vastuvõtmisest Riigikogus 12. veebruaril 2002 on möödunud üle kolme aasta. Mittetulundussektorile on need olnud töörohked aastad. Kontseptsioonis on ära toodud nüüdisaegne demokraatliku ühiskonna käsitlus. EKAK on selgemaid riigi tasandil fikseeritud nägemusi meie riikluse ja demokraatliku riigikorralduse soovitatavate arengusuundade kohta. Kodanikuühiskonna käsitlus selles ei piirdu mittetulundusektoriga, vaid hõlmab kogu ühiskonnaelu korralduse aluseid ja kannab progressiivseid osalusühiskonna ideid.

Nagu dokumendi sissejuhatastest lugeda, põhineb Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon arusaamal, et "demokraatliku riigikorra püsimiseks ja arenguks on avalikul võimul vaja kuulata kodanikke ja teha koostööd võimalikult paljudega neist. Otsuseid langetades peab avalik võim arvestama paljude ühiskonnaliikmete ja nende ühenduste erihuvide, väärtushoiakute ja eesmärkidega ning neid tõsiselt kaaluma ka siis, kui nende kandjad moodustavad arvulise vähemuse. Ühtlasi kinnitab ajalooline kogemus kodanike omaalgatusliku aktiivsuse positiivset mõju, mis avaldub ühiskonna isereguleeruva toimimise sujuvuses".

Kontseptsiooni esimene osa lisab: "EKAK sõnastab kodanikeühenduste ja avaliku võimu partnerluse alused ja raamistiku kodanikuaktiivsuse elavdamiseks ja demokraatia tugevdamiseks Eestis." Koostöö eesmärgid EKAK-i raames on kodanikualgatuse ja osalusdemokraatia edendamine (Eesti kodanikuühiskonna... 2002).

EKAK ei ole üksiknähtus

Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni vastuvõtmine ja esialgne rakendamine pakub erilist huvi võrdluses peaaegu samal ajal toimunud Suurbritannia (eriti keskvoimuga seotud Inglismaa) *compact*ide ja Kanada *Accord*i (edaspidi kasutan mõlema tähistamiseks terminit „koostöölepe“) ettevalmistamise ja rakendamisega, millest esimesed kiideti heaks 1998. ning teine 2001. aastal. Suurbritannia koostöölepetes esimesena nüüdistasemel fikseeritud arusaam mittetulundussektori ja riigi võrdväärse partnerlusel põhinevast koostööst kodanike (kodanikuühiskonna) heaolu suurendamisel on olnud peaaegu kogu maailmas mittetulundussektori eneseteadvustamise ja väärtustamise poliitilis-ideoloogiline alus. Seejuures kanadalased ei püüagi salata Suurbritannia koostöölepete mõju oma koostöölepele. Seda kinnitab näiteks asjaolu, et nad kutsusid koostöölepete ettevalmistamise käigus end nõustama Inglismaal protsessi juhtinud inimesed.

Loomulikult ei saa võrrelda suuruse ja poliitilise ülesehituse poolest nii erinevate riikide nagu Suurbritannia, Kanada ja Eesti tegevuse üksikasju. Seetõttu koondub artikli analüüs põhiliselt

kahele mittetulundussektori osalemisega seotud teemale – mittetulundussektori osalemine ja organiseerumine protsessis ning partnerlus- ja koostöödeede sektorite põhimõttelistest erinevustest tulenevad sõlmpunktid. Artikli maht ei luba teha protsesside sisulist võrdlevat süvaanalüüsi, see jääb mõne tulevase artikli teemaks. Autor võrdleb kõiki küsimusi protsessi oluliste külgede kaudu, milleks on koostöölepete algatamine, väljatöötamine ja jõustamine, rakendusorganite moodustamine, rahastamine ja tööreeglid.

Algatamise põhjused

Protsessi algatamiseks olid kolmel riigil selgesti nähtavad põhjused. Inglismaal oli selleks põhiliselt konservatiivide valitsuse ajal kujunenud turumajanduslik ja minimaalse riigi poliitika, mis pani seni suuresti vabatahtlikkusel põhinenud sektori tugeva surve alla. Mittetulundusühendustes sooviti näha professionaalseid teenuseid pakkuvaid organisatsioone, kes hoiavad teenuste hinna vabatahtlikke kasutades madalal. Selline nõue on vastuolus vabatahtlikul tööl põhinevate mittetulunduslike organisatsioonide tegevuse põhiloogikaga, sest need ei ole põhimõtteliselt turumajanduse ja ärisektori tegevusloogika alusel toimivad organisatsioonid.

Kanadas oli protsessi algatamise peamine põhjus riigi surve mittetulundussektorile valitsuse nn uue haldusjuhtimise (*new public management*, NPM) poliitika raames. See andis mittetulundusühendustele võimaluse taotleda riigilt raha viimast huvitavate tegevuste korraldamiseks, kuid nende võimaluste realiseerimine tõi kaasa senisest tunduvalt bürokraatlikuma asjaajamise ja mahukama aruandluse. Paljudel juhtudel muutus bürokraatlik koormus nii suureks, et mittetulundusühendustel oli teenuste pakkumine mõttetu – aruandlusega seotud lisakulud ületasid majandusliku mõistlikkuse piiri.

Eestis oli kõige olulisem põhjus seniste välisdoonorite peaaegu üheaegne lahkumine, mis põhjustas tegevuseks vajalike vahendite puudujäägi. Suurbritannia ja Kanadaga võrreldes oli kriis tugevam, sest Eesti valitsus ja ettevõtjad ei olnud eri põhjustel valmis tekkinud puudujääki kompenseerima. Valitsus (avaliku võimuna laias mõttes) ei olnud mittetulundussektori vajadusi ja vajalikkust endale veel teadvustanud ning tal puudus ülevaade kõigest seal toimuvast ja oma koostöövõimalustest kolmanda sektoriga. Ärisektoril ei olnud aga ühenduste toetamiseks piisavalt vahendeid ja väljakujunenud traditsioone. Suuresti mõjutas vabade vahendite olemasolu ka 1997. aasta sügisel puhkenud suur finantskriis.

Raportitele järgnesid teod

Sellises olukorras oli kõigis nimetatud riikides loomulik, et mittetulundussektori helgemad pead hakkasid tekkinud probleemidele lahendust otsima. Inglise ja Kanada mittetulundussektoril oli pikast demokraatlikust arengust tulenevalt meiega võrreldes veidi lihtsam, nad said poliitikaprobleemide lahendamiseks kasutada tavapäraseid teid.

Mõlemal maal kutsuti mittetulundussektori eestvõtmisel kokku ekspertkomisjon: Inglismaal nn Deakini komisjon, Kanadas nn Broadbenti paneel. Inglismaal kutsus komisjoni kokku NCVO (*National Council for Voluntary Organisations*), Kanadas 1995. aastal kolmeteistkümne

üleriigilise ja nn katusorganisatsiooni loodud Vabatahtliku Sektori Ümarlaud. Mõlemal juhul finantseeriti komisjoni tegevust valitsusvälistest rahalistest vahenditest.

Nende komisjonide töö tulemus oli väga põhjalikud raportid koos tegevussoovitustega poliitikutele. Tuntum on kahtlemata Deakini komisjoni raport, milles esitati muu hulgas idee arendada välja partnerlussuhtel põhinev institutsionaliseeritud koostöö mittetulundus- ja avaliku sektori vahel (Meeting the Challenge ... 1996). Broadbenti paneeli raport sisaldas 41 soovitus, mis olid enamasti suunatud mittetulundussektorile juhtimise ja vastutuse parendamiseks (Building on Strength... 1999). Valitsusele tehti ettepanek moodustada vabatahtliku sektori küsimustega tegelev komisjon.

Komisjonide raportitele järgnes poliitikute reaktsioon. Suurbritannias võttis Tony Blair raportis väljendatud ideed osaks oma 1997. aasta üldvalimistel leiboristid võidule viinud valimisprogrammist (Building the Future... 1997), 1998. aastal valmistati koostöös valitsusega ette koostöölepped ning käivitati nende ellurakendamiseks ühiskomisjoni töö.

Kanadas moodustas valitsus koostöös mittetulundussektoriga 1999. aastal kolm ümarlauda-koostöökoda, mille ühisraport (Working together... 1999) tegi ettepaneku valmistada ette vabatahtliku sektori küsimustega tegelev valitsusprogramm. 2000. aasta suvel käivitaski valitsus viieaastase koostööprogrammi mittetulundussektoriga ja eraldas selle realiseerimiseks 94,6 miljonit Kanada dollarit. Programm oli jagatud kahte ossa, esimene kestis 2000. aasta juunist 2002. aasta oktoobrini ja teine 2002. aasta novembrist 2005. aasta märtsini. Esimese etapi jooksul valmistati ette koostöökokkulepe Kanada keskvalitsuse ja mittetulundussektori vahel, koostöökodade sisulised aruanded ning edasise töö plaanid, teine etapp oli rakendusliku iseloomuga ning lähtus esimese etapi ettepanekutest ja suunistest.

Laiem toetus puudus

Võrreldes neid tegevusi EKAK-i ettevalmistamisega, leiame nii ühisjooni kui ka olulisi erinevusi. Ühisjooned on kindlasti mittetulundussektori poliitiline initsiatiiv küsimuse arutamiseks ja organiseerumine ning koostöö liiderorganisatsioonide tasandil. Selle väljenduseks olid eelkõige Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu organiseeritud tööühmad, samuti erakondade ja mõne mittetulundusühenduste katusorganisatsiooni 1999. aasta ühismemorandum EKAK-i ettevalmistamiseks.

Hilisem, 2000. aasta kevadsuvel välja arenenud ideoloogiline ja organisatsiooniline lõhe mittetulundussektori poolel ning Eesti Kodanikuühenduste Liitude Esinduskogu (EKLE) rühma moodustumine oli autori arvates põhjustatud suures osas erinevatest ideoloogilistest nägemustest protsessi jätkamiseks pärast EKAK-i esialgse versiooni tagasilükkamist Riigikogu komisjonide poolt.

Teine põhjus oli kindlasti mittetulundussektori enda lühike arenguaeg, mis sundis poliitikuid suhtuma vastloodud ambitsioonikatesse, kuid laiema toetuseta organisatsioonidesse teatava ettevaatusega. Hea näide on siseministeriumi ja EKLE koostööleping 2000. aasta sügisest,

mis nüüdseks on ajalugu ja milles sisalduvast siseminister end juba samal aastal üsna kiiresti distantseeris.

Piiratud vahenditega lobirühm

Meil toimunud on Suurbritannia ja Kanadaga võrreldes mitmeid erinevusi. Esiteks ei pööratud Eestis protsessi algfaasis kogenematusesse tõttu piisavalt tähelepanu olukorra korralikule kaardistamisele ning selge ja kõigile arusaadava koostööideoloogia väljatöötamisele, selle asemel asuti senisele riiklikule praktikale tuginedes kohe riiklikku strateegiat koostama.

Teiseks ei olnud Eesti mittetulundussektori peamine sihtrühm mitte täidesaatev võim, vaid poliitikud ja eelkõige parlamendierakonnad. See omakorda muutis protsessi sõltuvaks Riigikogu prioriteetidest, mis praktikas tähendas EKAK-i aksepteerimist alles vahetult enne 2003. aasta Riigikogu valimisi. Selleks ajaks oli EKAK-i protsess nii kodu- kui ka välismaal laialt tuntuks saanud, et poliitiliselt oli selle vastu töötamine ja venitamine, eriti lähenevaid valimisi silmas pidades, muutunud riskantseks.

Kolmandaks tegutseti keskkonnas, kus poliitikute teadlikkus ja arusaam mittetulundussektorist ja kodanikuühiskonnast ning nende võimalikust rollist ühiskonnas oli Suurbritannia ja Kanada poliitikute-ametnikega võrreldes olematu või embrüonaalsel tasandil, peapõhjuseks meie valdava osa juhtpoliitikute ajalooliselt paratamatult puudulik kodanikuharidus ja -kogemus. Seda tõestab veenvalt näiteks Rein Ruutsoo, Erle Rikmanni ja Mikko Lagerspetzi uuring (Ruutsoo jt 2003).

Neljanda olulise erinevusena tuleb kindlasti märkida olematut riiklikku toetust EKAK-i väljatöötamiseks. Eesti mittetulundussektori käsutuses oli ainult miljon krooni ÜRO arenguprogrammi toetusraha, millele lisandus kokku umbes samas suurusjärgus toetus Balti-Ameerika Partnerlusprogrammilt Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlauale 2001. ja 2002. aastal.

Kokkuvõtvalt võib EKAK-i ettevalmistamise kohta võrdluses Suurbritannia ja Kanadaga öelda, et Eestis toimis mittetulundussektor väga piiratud vahendeid kasutava lobirühmana, kes ei saanud tõsist valitsusepoolset toetust oma ideede realiseerimiseks ja kandis kogu protsessi õnnestumise või ebaõnnestumise riski. Üksikute poliitikute, eelkõige Marju Lauristini, Paul-Eerik Rummo jmt toetust ei saa kuidagi käsitleda riikliku toetusena.

Täitevõim ette valmistamata

Kanadas ja Suurbritannias tunnistas valitsussektor kohe pärast mittetulundussektori uurimistöde avaldamist tõsise poliitikaprobleemi olemasolu ja asus seda sektorit aktiivselt kaasama vajalike lahenduste sihipärasele väljatöötamisele.

Ühisena kõigi protsesside tulemustes väärib kindlasti väljatoomist lõppdokumentides väljenduv toetus nüüdisaegsele kodanikuühiskonna väärtusi ja osalusdemokraatiat toetavale ühiskonnakäsitlusele ning selleks toetuseks vajaliku institutsionaalse ja ideoloogilise tugisüsteemi riiklikule väljaarendamisele. Teiseks võib öelda, et kuigi organisatsioonilisest

küljest kulges kodanikuühiskonda puudutavate strateegiliste dokumentide väljatöötamine riikides erinevalt, olid neis fikseeritud ühiskonnakäsitlused lõpptulemusena suhteliselt sarnased.

Järgmine huvitav küsimus on seega seotud kontseptsioonide rakendamisega. Kas ka siin võib leida sarnasusi ja erinevusi ning millised on tagajärjed? Viimase küsimuse võib sõnastada ka nii: mida oleks meil teistelt õppida?

Pealiskaudsel vaatlusel võib öelda, et rakendusprotsessid osutusid suhteliselt sarnaseks. Eestis, Suurbritannias ja Kanadas käsitleti vastuvõetud dokumente kui pikaajalise protsessi algust, mille eesmärk on kodanikuühiskonna ja eriti selle institutsionaalseks selgrooks olevate mittetulundusühenduste ning avaliku võimu partnerlussuhtest lähtuva koostöö korrastamine.

Esimene oluline erinevus, mis rakendusprotsesse uurides silma torkab, on Eesti täitevvõimu kandjate ettevalmistamatus ja võib vist isegi öelda – peataolek. Suurbritannias ja Kanadas hakati koostööleppide rakendamata juba varem ettevalmistusprotsessis valmis tehtud kavade alusel protsessis osalevate meeskondadega ning kahepoolse partnerluse ideed kandvate koostööorganite raames.

Eestis oli olukord teine. Nimelt ei olnud täitevvõimu struktuurid protsessis osalenud ning Res Publica kui uue poliitilise jõu eduka tuleku tõttu poliitikaareenile polnud ka tema juhtimisel moodustatud uus valitsus EKAK-i ideestikuga kõige paremini kursis. Seetõttu ühiskomisjoni moodustamine venis ja komisjoni esimene töökoosolek toimus alles 2003. aasta 29. oktoobril.

Partnereid ei peeta võrdseks

Teise erinevusena tuleb kindlasti mainida, et juba ühiskomisjoni moodustamisel mindi Eestis mööda kahe sektori võrdse partnerluse põhimõttest või õigemini öeldes ei võetudki seda aluseks. Erinev oli kõigepealt kodanikeühenduste ühiskomisjoni kaasamise põhimõte. Nimelt otsustas täitevvõim, millised mittetulundussektori organisatsioonid komisjoni kutsuda, jättes igale kutsutud organisatsioonile siiski oma esindaja määramisel vabad käed. Eriti huvitav oli seejuures asjaolu, et EKAK-i vastuvõtmise nimel aktiivselt tegutsenud organisatsioonide vastuväidetest hoolimata kaasati komisjoni organisatsioone, kes olid töötanud aktiivselt selle vastu. Ülimalt oluline on, et siiani pole määratud komisjoni liikmete volituste tähtaega ega nende ümbervalimise korda. Ühiskomisjoni viimane töökord annab küll võimaluse võtta komisjoni uusi liikmeid ja arvata välja vanu, kuid volituste tähtajast ega koosseisu perioodilisest ümbervaatamisest selles juttu pole. Liikmete määramine on valitsuse õigus ja seda tehakse tema korraldusega (Vabariigi Valitsuse ja kodanikuühenduste ... 2006). Komisjoni juhib erinevalt Kanadast ja Inglismaast, kus on mõlemat poolt esindavad kaasesimehed, täitevvõimu esindajana regionaalminister ning kaasesimeestest räägitakse ainult moodustatud töörühmade puhul. Omapärane on ka see, et komisjoni on kogu aeg kuulunud rohkem mittetulundussektori esindajaid kui täitevvõimu esindajaid.

Töökorralduse koha pealt on huvitav seegi, et otsustamisel lähtutakse iga liikme isiklikust seisukohast, mitte kahe sektori-partneri eraldi väljakujundatavatest seisukohtadest. Erinevalt on korraldatud ka komisjoni töötulemuste fikseerimine. Kui Inglismaal esitavad mõlemad pooled avalikkusele (ja parlamendile) nii ühisdokumendi kui ka oma seisukohad koostöö suhtes, siis Eestis piirduakse ühe aruandega. Kummaline oli Riigikogu tollase juhatuse selge ja autori arvates Riigikogu kodukorra seadust sisuliselt eiranud vastuseis kodanikuühiskonna esindajate kõnepulti lubamisele esimese EKAK-i ja kodanikuühiskonna küsimuste riiklikult tähtsa küsimusena toimunud arutelu ajal. Selle asemel korraldati päev varem Toompea lossi Valges saalis nn asendusüritusena avalik koosolek Eesti kodanikuühiskonna teemal.

Segadus sektori enese sees

Üks mittetulundussektori esinduse väljakujunemata jäämise põhjus oli segadus sektori sees ja suutmatuse koostöös kokku leppida. 2001. aastal loodud Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlauast oleks võinud saada mittetulundussektori ülesektoriliste arutelude keskne foorum. Ent pärast seda, kui Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit ning teised suuremad organisatsioonid 2004. aasta algul Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlaa juhtimisest tagasi tõmbusid, ei suutnud mittetulundusühenduste ümarlaud end enam mittetulundussektori esindusküsimuste potentsiaalse lahendajana ning ülesektoriliste küsimuste arutamise põhilise keskusena kehtestada. Kas ja kuidas sektorisisene kooskõlastamiskeskus uuesti tekib, on teadmata, kuid vajadus selle järele on vähemalt võrdlevale analüüsile tuginedes olemas.

Huvitav on siinjuures märkida, et just kokkuleppe puudumine mittetulundussektori esindamise küsimustes viis näiteks Ungaris algatatud koostööleppeprotsessi selleni, et kahe sektori vahelise ühisdokumendi väljatöötamisest loobuti ning valitsus töötas mittetulundussektori toetamiseks välja oma strateegia. Samal ajal seadustati Ungaris mittetulundussektori esindajate määramiseks hea mehhanism Tsiviilühiskonna Fondi seaduses. Nimelt kutsus valitsus koosolekule vastavates piirkondades seal tegutsevad mittetulundussektori esindajad, kes siis ise valivad oma esindajad fondi nõukokku (Act L./2003 ...). Nii on Ungaris lausa seaduse tasemel kehtestatud meil Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlaa esinduskogu nimetamiseks kasutatav osalusdemokraatlik valimiskord.

Teine oluline erinevus, mis EKAK-i rakendamist ja ühiskomisjoni koosolekute protokolle jälgides silma jääb, on asjaolu, et täitevvõimu esindajad olid vähemalt komisjonitöö kahel esimesel aastal enamasti passiivsed kuulajad ja peaaegu kogu töökava dikteerisid EKAK-i ettevalmistust vedanud organisatsioonide esindajad (EKAK-i ühiskomisjoni ja töögruppide protokollid...). Tõsine murrang toimus alles 2005. aasta lõpus ja 2006. aasta alguses, kui täitevvõim asus koostama "Kodanikualgatuse toetamise strateegiat".

Viimase puhul pole praegu veel selge, kuidas see hakkab seostuma ühiskomisjoni tegevuse ja kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooniga ning miks on vaja väljaspool ühiskomisjoni EKAK-i rakendamisele suunatud tegevust välja töötada täiendav täitevvõimupoolne strateegia. EKAK-i ja võrdse partnerluse loogikast peaks tulenema pigem lähenemine, et

rakendusstrateegia töötatakse välja ühiskomisjonis, kus jagatakse mõlemale poolele ka ülesanded, nagu on Kanadas ja Inglismaal.

Kaks prioriteeti

Kolme riigi ühiskomisjonide esimeste aastate töösuundades võib leida nii sarnasust kui ka olulisi erinevusi. Kõigis on ühiskomisjoni kaks esimest tegevussuunda ja ühine prioriteet olnud rahastamine ning poliitikaprotsessis osalemine (kaasamine).

Kanadas ja Inglismaal valmistasid ühiskomisjonid juba kahe esimese aasta jooksul ette ja võtsid vastu heade tavade kogumikud kodanikeühenduste rahastamise ja poliitikas osalemise küsimustes (Consultation and Policy...; Funding Code...; Code of Good Practice on Funding; Code of Good Practice on Policy Dialogue). Eestis on ühiskomisjon käivitanud rahastamisstrateegia väljatöötamise, mida valmistab ette Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit (<http://www.ngo.ee/rahastamine>), samuti Riigikantselei egiidi alla kaasamise hea tava (Kaasamise hea tava...). Inglise ja Kanada ühiskomisjon võtsid üheks oma esimeseks prioriteediks koostöölepete võimalikult laia tutvustamise. Mitmesuguste materjalide levitamiseks ja perioodiliste uudiskirjade trükkimiseks kulutati märkimisväärsed summasid. Eriti õnnestunuks ja teabemahukaks võib pidada Kanada VSI (*Voluntary Sector Initiative*) kodulehekülge, kus on süstematiseeritult väljas kõik protsessi käigus koostatud materjalid ja dokumendid (<http://www.vsi-isbc.ca/eng/about/index.cfm>). Inglise ühiskomisjoni kodulehekülg on veidi halvema struktuuriga ja vähem informatiivne (<http://www.thecompact.org.uk/>). Eraldi väärib mainimist, et Inglismaal töötati välja ja rakendati edukalt terve programm nn kohalike koostöölepete loomiseks. Nüüdseks on selle tulemusena ligi 95% Inglise omavalitsustes mainitud protsess läbitud või käivitatud. Loomulikult töötati selle toetuseks välja ka vajalikud materjalid (Local Compact Implementation...; Local Compact Progress...).

Selge alarahastamine

Eestis ei käsitletud kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni ideede ja väljatöötatavate dokumentide laialdast tutvustamist EKAK-i protsessi tähtsa osana kuni eelmise aastani. Alles siis leiti vahendid, et toetada kontseptsiooni süstemaatilist tutvustamist maakonnatasandil. Tänavu on see tava jätkunud rahastamisstrateegiaga seotult. EKAK-i maakondlikud seminarid korraldas 2005. aasta augustist oktoobrini Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlaua esinduskogu (EKAK-i maakondlikud...).

Töö organiseerimise seisukohalt erineb kõige enam ühiskomisjonide tegevuse rahastamise korraldus. Ilmselt pole mõtet uuesti peatuda absoluutarvudel, kuigi need näitavad poliitiliste jõudude suhtumist. Eesti mittetulundussektori jaoks on olulisem asjaolu, et nii Kanadas kui ka Inglismaal tagab riik ühiskomisjoni töö rahastamise põhimõttel, et riik maksab oma ametnike tööle lisaks kinni ka mittetulundussektori esindajate võrdväärse ja vajalikul tasemel osalemise protsessis. Kanada koostöökojas rahastati sel otstarbel võrdselt isegi mõlema poole sekretariaate, samuti lasti mittetulundussektoril ise otsustada eraldatud eelarveressursside kasutamise üle. Ilmselt on ka meil õpetlik teada, et küllaltki suure osa

eraldatud vahendeist kasutasid mittetulundussektori esindajad kõrgel teaduslikul tasemel ekspertide palkamiseks mitmesuguste ekspertiiside ja poliitikasoovituste väljatöötamiseks.

Kokkuvõtvalt võib koostöödokumentide rakendusprotsesse analüüsid öelda, et küsimused, millega tegeldakse, on suhteliselt sarnased. Eestis on selgesti näha riiklikust alarahastamisest tulenevat vähest kompetentsust poliitikate väljatöötamisel ja mittetulundussektori kui riigile võrdväarse partneri kaasaraäkimisvõime tegelikku piiratust. Senisest enam on meil vaja rahastada EKAK-i tutvustamist maakonnatasandil.

Teiseks on küllaltki oluline, et mõlemad pooled teadvustaksid endale senisest selgemalt oma osa protsessis, mis muu hulgas võiks viia eriti mittetulundussektori esindusküsimuste ja komisjoni töös osalemise rahastamise praegusest erinevale lahendusele. See aitaks muuta komisjoni tööd tulemuslikumaks ning arendada kodanikeühenduste võimekust.

Kasutatud kirjandus

Act L./2003 on National Civil Fund Programme. – <http://www.icnl.org/knowledge/index.htm>

Building on Strength: Improving Governance and Accountability in Canada's Voluntary Sector (1999). – <http://www.vsr-trsb.net/pagvs/Book.pdf>

Building the Future together – Labour's Policies for Partnership between the Government and the Voluntary Sector (1997).

Code of Good Practice on Funding. – http://www.vsi-isbc.ca/eng/funding/funding_code.cfm

Code of Good Practice on Policy Dialogue. – http://www.vsi-isbc.ca/eng/policy/policy_code.cfm

Consultation and Policy Appraisal Code. – http://www.thecompact.org.uk/module_images/Consultation%20%20apprai.pdf

Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon. – RT I 2002, 103, 606.

EKAK-i maakondlikud seminarid. – <http://www.sisemin.gov.ee/atp/failid/EKAKmkSeminarid.doc>

EKAK-i ühiskomisjoni ja töögruppide protokollid.
– <http://www.sisemin.gov.ee/atp/?id=5640>

Funding Code (replaced in 2005 with Funding and Procurement Code). – http://www.thecompact.org.uk/module_images/Funding%20and%20Procurement%20Code%2005.pdf

Kaasamise hea tava. – http://www.sisemin.gov.ee/atp/failid/Kaasamise_hea_tava_II.doc

Local Compact Implementation Workbook. –

http://www.thecompact.org.uk/C2B/document_tree/ViewACategory.asp?CategoryID=117

Local Compact Progress List. –

http://www.thecompact.org.uk/C2B/document_tree/ViewACategory.asp?CategoryID=116

Meeting the Challenge of Change: Voluntary Action into the 21st Century (1996). The Report of the Commission on the Future of the Voluntary Sector. London: NCVO.

Ruutsoo, R., Rikmann, E., Lagerspetz, M. (2003). Süvenev keskustelu. Eesti ühiskonna valmisolek kodanikualgatuse arendamiseks. – M. Lagerspetz, A. Trummal, R. Ruutsoo, E. Rikmann, D. Liiv. Tuntud ja tundmatu kodanikeühiskond. [Tallinn:] Kunst, lk 77–80.

Vabariigi Valitsuse ja kodanikuühenduste esindajate ühiskomisjoni töökord (2006). –

<http://www.sisemin.gov.ee/atp/?id=5638>

Working together: A Government of Canada / Voluntary Sector Joint Initiative. –

<http://www.vsr-trsb.net/publications/pco-e.pdf>